روزنامه اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی

همشهری

یکشنبه ۳۰ آذر ۱۴۰۴ ■ سال سی‌وسوم ■ شماره ۹۵۶۹

سرمایه گذاری برای تولید

■حضرت امیر المؤمنین علی(ع):
تقرّب بنده به خداوند سبحان با خالص کردن نیت است.

■اذان ظهر: ۱۲:۰۲ ■غروب آفتاب: ۱۶:۵۵
■اذان مغرب: ۱۷:۱۵ ■نیمه شب شرعی: ۲۳:۱۸
■اذان صبح فردا: ۵:۴۱ ■طلوع آفتاب فردا: ۷:۱۱

حافظ
مبتلایی به غم محنت و اندوه فراق
ای دل این ناله و افغان تو، بی چیزی نیست

صفحه‌آرا: علیرضا بهرامی

■پذیرش آگهی: ۸۴۳۲۱۰۰۰
■چاپ: همشهری
■تلفن: ۴۸۰۷۵۰۰۰

■توزیع و اشتراک: موسسه نشر گستر امروز نوین
■تلفن توزیع: ۶۱۹۳۳۰۰۰
■تلفن اشتراک: ۶۱۹۳۳۱۱۴

■دفتر مرکزی: تهران، خیابان ولیعصر (عج)، کوچه شهید سیدکمال قریشی، شماره ۱۴
■کدپستی ۴۵۹۵۶-۱۹۶۶۶ ■تهران، صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۵۴۴۶
■تلفن: ۲۳۰۲۳۰۰۰، نمابر: ۲۲۰۴۶۰۶۷

■همشهری آنلاین: www.hamshahrionline.ir
■سایت روزنامه: newspaper.hamshahrionline.ir

صفحه آخر

■صاحب امتیاز: مؤسسه همشهری
■مدیر مسئول: محسن مهدیان
■سردبیر: دانیال معمار
■دبیر تحریریه: شهرام فرهنگی
■معاونان سردبیر: علی عمادی، شاهین امین
■مدیر فنی: حامد یزدانی
■مدیر هنری: مهدی سلامی
■دبیر عکس: امیر پناهپور

سیاسی و دیپلماتیک:
■مدیر: حسین ارجلو
شهرنگار:
■مدیر: پروانه بهرام‌نژاد
■دبیر: مریم باقرپور
اقتصاد:
■مدیر: حسین لطفی
■دبیر: مریم موسی‌پور
تماشاگر:
■مدیر: امیرمحمد یعقوب‌پور
■دبیر: لیلی خرسند
گزارش:
■مدیر: فهیمه طباطبایی

سرزمین من:
■مدیر: سیده زهرا عباسی
■دبیر: زهرا رفیعی
تندرستی:
■مدیر: جواد نصرتی
■دبیر: مریم سرخوش
سرنخ:
■مدیر: جواد عزیزی
■دبیر: محمد جعفری
دانستنیها:
■مدیر: ساسان شادمان
■دبیر: زهرا خلجی
محله:
■دبیر: زکیه سعیدی

جامعه:
■مدیر: مسعود میر
■دبیر: فاطمه عسگری‌نیا
۲۴ (سینما و تلویزیون):
■مدیر: سعید مروتی
■دبیر: علیرضا محمودی
صفحه آخر:
■دبیر: عیسی محمدی
سرگرمی:
■دبیر: فرزام شیرزادی
طرح و گرافیک:
■دبیر: محمدعلی حلیمی

■سردبیر آنلاین: سید مجتبی صادقی
■معاونان آنلاین: کامران بازنجی، حامد فوقانی
■مدیر محتوای تلویزیون: اسماعیل سلطنت‌پور
■مدیر چندرسانه‌ای: زهراسادات بهشتی
■مدیر پخش زنده: امیرحسین محمددوست
■مدیر تولید تلویزیون: الهه‌سادات بهشتی
■مدیر فضای مجازی: محمدحسین امیری

نگاه

ردپای دایناسورها در بولیوی

در ارتفاعات مرکزی بولیوی، روستایی به نام «تورو تورو» سال‌ها محل افسانه‌هایی درباره هیولاهای غول‌پیکر بود؛ موجوداتی که گفته می‌شد چنگال‌هایشان حتی در سنگ نیز فرو می‌رفته است. اما در دهه ۱۹۶۰، دانشمندان با بررسی این ردپاهای سه‌انگشتی، مشخص کردند که این آثار متعلق به دایناسورهای دوپای عظیم‌الجثه‌ای است که بیش از ۶۰ میلیون سال پیش در بستر رودخانه‌های باستانی این منطقه می‌زیستند.
حالا این روزها گروهی از دیرینه‌شناسان به رهبری رائول اسپرانته از دانشگاه لوما لیندا در کالیفرنیا، موفق به ثبت و مستندسازی ۱۶۶۰۰ ردپا از دایناسورهای گوشتخوار (تروپودها) شده‌اند؛ گروهی که شامل تیرانوسوروس رکس نیز می‌شود. این یافته که در نشریه علمی PLOS One منتشر شده، رکورد جهانی بیشترین تعداد ردپای تروپودها در یک مکان را به نام تورو تورو ثبت کرده است. این ردپاها نه‌تنها مسیر حرکت دایناسورها را نشان می‌دهند، بلکه شواهدی از تلاش‌های ناشیانه آنها برای شنا کردن نیز در خود دارند. در مجموع ۱،۳۷۸ اثر از خراش‌های پنجه‌ها در گل‌ولای بستر دریاچه‌ای قدیمی ثبت شده که پیش از بالا آمدن سطح آب و محافظت طبیعی از آنها در برابر فرسایش، ایجاد شده‌اند.
با وجود حفظ میلیون‌ها ساله این آثار، فعالیت‌های انسانی تهدیدی جدی برای آنها بوده است. کشاورزان سال‌ها در این دشت‌ها گندم و ذرت کوبیده‌اند و کارگران معادن بدون توجه به اهمیت این ردپاها، لایه‌های سنگی را منفجر کرده‌اند. حتی ۲ سال پیش، عملیات راهسازی نزدیک بود یکی از مهم‌ترین سایت‌ها را نابود کند که با دخالت پارک ملی متوقف شد. نکته جالب توجه، نبود استخوان، دندان یا تخم دایناسور در این منطقه است؛ برخلاف مناطقی چون پاتاگونیا در آرژانتین یا کمپانیا در برزیل. پژوهشگران احتمال می‌دهند که این منطقه صرفاً گذرگاهی برای مهاجرت دایناسورها بوده است، نه محل سکونت دائمی آنها ردپاها در اندازه‌های مختلف، از دایناسورهایی به بزرگی ۱۰ متر تا گونه‌هایی به اندازه یک مرغ را نشان می‌دهند. به‌گفته کارشناسان، این آثار اطلاعاتی از رفتار روزمره دایناسورها ارائه می‌دهند که اسکلت‌ها قادر به بازگو کردن آن نیستند.

دور دنیا

تولد نوزاد در تاکسی خودران

تاکسی‌های خودران در دنیا هنوز خیال مسافرانشان را تخت تخت نکرده‌اند و بسیاری از کشورها اجازه فعالیت چنین خودروهای بی‌سرنشینی را نمی‌دهند؛ به‌خصوص که در هفته‌های اخیر، خبر مرگ یک حیوان خانگی در یکی از محله‌های سان‌فرانسیسکو یا دورزدن غیرقانونی یکی از این تاکسی‌ها آن‌هم جلوی پلیس، در آمریکا بسیار خبرساز شده. اما هفته گذشته خبری خوش از این تاکسی‌ها در صدر اخبار قرار گرفت و توجه همگان را به‌خود جلب کرد: تولد یک نوزاد در داخل یکی از این خودروها. ماجرا از آنجا آغاز شد که زنی اهل سان‌فرانسیسکو در مسیر انتقال به مرکز پزشکی دانشگاه کالیفرنیا بود که زایمان او در داخل تاکسی خودران «وای‌مو» انجام شد. به‌گفته سخنگوی شرکت، تیم پشتیبانی مسافران متوجه فعالیتی غیرعادی در خودرو شد و بلافاصله با مسافر و مرکز اورژانس تماس گرفتند. گرچه شرکت وای‌مو جزئیات بیشتری درباره نحوه تشخیص این وضعیت توسط خودرو ارائه نکرده، اما پیش‌تر اعلام کرده بود که خودروهایش به دوربین‌ها و میکروفون‌هایی در داخل و خارج مجهز هستند. در نهایت، خودرو و سرنشینانش پیش از رسیدن نیروهای امدادی، سالم به بیمارستان رسیدند. جس برتولد، سخنگوی مرکز پزشکی این شهر، تأیید کرد که مادر و نوزاد به بیمارستان منتقل شده‌اند و هر دو در سلامت کامل به‌سر می‌برند. این رویداد در حالی رخ داده که تاکسی‌های خودران در نقاط مختلف جهان نیز با موارد مشابه دیگری مواجه شده‌اند. برای مثال، سال ۲۰۲۳ در آریزونا نیز یک مسافر در خودرویی خودران دچار حمله قلبی شد و خودرو به‌طور خودکار به نزدیک‌ترین مرکز درمانی رفت. این موارد نشان می‌دهد که فناوری خودروهای خودران با وجود چالش‌ها، می‌تواند در شرایط اضطراری مفید نیز باشد.

شب گرم زمستان

نیم‌نگاهی به رسوم یلدایی که در مناطق مختلف کشورمان جریان دارد

سید سروش طباطبایی پور | روزنامه‌نگار | یلدا، این بلندترین شب سال، یکی از کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است که ریشه در آیین‌های باستانی ایران‌زمین دارد. واژه «یلدا» برگرفته از زبان سریانی به‌معنای «زایش» است و به تولد خورشید اشاره دارد. ایرانیان باستان بر این باور بودند که در این شب، تاریکی به اوج خود می‌رسد و پس از آن روزها بلندتر می‌شوند و نور بر تاریکی چیره می‌شود؛ از همین‌رو، شب یلدا را جشن می‌گرفتند تا طلوع دوباره خورشید را گرامی بدارند. در این شب، خانواده‌ها گرد هم می‌آیند، کرسی برپا می‌کنند و با خوردن میوه‌هایی چون هندوانه، انار، انگور خشک‌شده و آجیل به استقبال زمستان می‌روند. اما آنچه شب یلدا را در ایران خاص‌تر می‌کند، تنوع آیین‌ها در مناطق مختلف کشور است. در گیلان، خوردن کونوس و قصه‌گویی رایج است. در کردستان، جوراب‌بازی و شعرخوانی کردی اجرا می‌شود. لرستان با رسم «چارشو دُرکنی» شب چله را جشن می‌گیرد. در خراسان جنوبی، مراسم «کف‌زنی» با چوبک و شاهنامه‌خوانی حال‌وهوای خاصی به شب می‌بخشد. در آذربایجان شرقی، معماگویی (تاپماجا) و هدیه‌بردن برای عروس از رسوم رایجند. بوشهر نیز با موسیقی محلی، نغمه‌خوانی و خوراکی‌های گرمسیری، یلدایی متفاوت دارد. شب یلدا، فراتر از یک مناسبت تقویمی، نمادی از همبستگی، مهر خانوادگی و پاسداشت فرهنگ ایرانی است که نسل‌به‌نسل منتقل و همچنان باشکوه برگزار می‌شود.

پوست سفید یا سبز در گیلان

یکی از خاص‌ترین میوه‌های سفره یلدایی در استان گیلان، از گیل خیس‌شده است که در زبان محلی به آن کونوس می‌گویند. در گیلان از مدتی قبل از گیل سفت را در شیشه‌ای پر آب می‌گذارند و در آن را محکم می‌بندند تا از گیل، نرم و جاافتاده شود و آن را در شب یلدا میل می‌کنند. از دیگر آداب شب یلدای گیلانی‌ها فال پوست هندوانه است؛ رسمی قدیمی که در آن پس از صرف کردن هندوانه، پوستش را به قاچ‌های مثلثی کوچک تقسیم می‌کنند و آن را در مشتشان می‌گیرند و از پشت، به جلو پرتاب می‌کنند و براساس تعداد قطعه‌های سبز یا سفیدی که روی زمین می‌افتد، نتیجه فال را پیش‌بینی و در کنار هم شب خوشی را سپری می‌کنند.

جوراب بازی در کردستان

کردها به شب چله، «شه‌و چله» می‌گویند و مثل دیگر استان‌های ایران، دورهمی‌ها برایشان بسیار مهم است. در این استان مدتی قبل از شب چله، خربزه‌های کوچکی را که از روستای سراب قامیش تهیه می‌شود، در سرکه می‌اندازند و «کالک تورش» را برای سفره شب یلدا آماده می‌کنند تا بعد از خوردن غذاهای چرب آن شب، آن را میل کنند تا هضم‌شان آسان شود. یکی دیگر از سنت‌های کردها در شب یلدا، «کوروابازی» یا جوراب‌بازی است که در آن دو گروه، به نوبت سکه‌ای را در یکی از دو جوراب پشمی پنهان می‌کنند و گروه دیگر، باید جورابی را که در آن سکه هست، حدس بزنند و امتیاز بگیرند. این بازی در سال ۱۳۹۸ به‌عنوان میراث ناملموس فرهنگی کردستان ثبت شد.

چارشودرکنی در لرستان

لرها در گویش محلی به شب یلدا، «اول قاره» می‌گویند و علاوه بر خوراکی‌های مرسوم، سرسفره یلدایی خود گندم شادونه هم قرار می‌دهند که برایشان نماد برکت کشت و زندگی تلقی می‌شود. کدوحلوایی پخته شده در تنور نیز از دیگر خوراکی‌های خاص این خطه از کشورمان است. یکی از سنت‌های مردم لرستان، «چارشودرکنی شب اول قاره» است که در آن جوانان و نوجوانان با تاریک‌شدن هوا به پشت بام‌ها می‌روند و از آنجا شالی را به حیاط منزل همسایه آویزان می‌کنند و با سردادن آواز «امشو اول قاره، خیر د هونت بواره، نون و پنیره و شیره، کیخا حونت نمیره» از همسایه می‌خواهند تا تنقلات شب یلدا را در شال آنها بریزد. اجرای موسیقی در این شب هم در لرستان مرسوم است.

کف‌زنی در خراسان جنوبی

در خراسان جنوبی بیشتر خانواده‌ها دور کرسی می‌نشینند و با دودکردن اسپند حال و هوای خاصی به فضای خانه می‌دهند. یکی از آیین‌های منحصربه‌فرد مردمان این استان پهناور، به‌ویژه در شهرستان قائنات، مراسم «کف‌زنی» است. کف، نوعی شیرینی محلی است که از جوشاندن ریشه گیاه چوبک تهیه می‌شود که آن را در ظروف سفالی ریخته و با چوب گز آنقدر هم می‌زنند تا کف کند و با اضافه کردن شیره انگور و دیگر مخلفات آن را نوش جان می‌کنند. پیش از شیرین شدن کف، گاهی برای شوخی و ایجاد نشاط، مقداری از آن را به سر و صورت یکدیگر می‌مالند و می‌خندند. در این شب خراسانی‌ها حافظ و شاهنامه فردوسی هم می‌خوانند.

تاپماجا گفتن در آذربایجان شرقی

مثل دیگر استان‌ها در استان آذربایجان شرقی هم مردم هندوانه یا «چیللە قارپیزی» نوش جان می‌کنند و معتقدند با خوردن این میوه فصل گرما، سرمای طولانی این استان و سوز و لرز روی آنها اثر چندانی نخواهد داشت. یکی از رسوم جذاب این استان در دورهمی‌های یلدایی، گفتن معماهای ترکی یا همان تاپماجا گفتن است که اعضای خانواده به‌ویژه کودکان در آن شرکت می‌کنند. خواندن دوبیتی‌های ترکی «بایاتی» با مضامین عاشقانه، اخلاقی یا طنزآمیز در جمع خانوادگی نیز از جمله برنامه‌های این شب به یادماندنی است. فرستادن «خنچه‌طبق» برای نامزدها در این شب و برپایی جشن و اجرای موسیقی از دیگر رسوم این استان است.

رنگینک در بوشهر

ننه‌سرما، همان پیرزن افسانه‌ای که سرما را با خود می‌آورد، همچنان در قصه‌های یلدایی مادربزرگ‌های بوشهری زنده است و شنیدن ماجراهایش در این شب برای بچه‌ها شنیدنی است. بوشهری‌ها در شب یلدا، علاوه بر حافظ، شاهنامه و رباعیات خیام را هم می‌خوانند. اجرای نغمه‌های بومی بوشهری با سازهایی مانند نی‌انبان و دمام نیز شب یلدای بوشهری‌ها را شورآفرین می‌کند. پخت شیرینی‌های خاص این منطقه مثل رنگینک نیز در سفره یلدا مرسوم است. ترکیب آرد تفت داده شده مثل حلوا روی خرمایی که هسته آن در آمده و به‌جای آن مغز گردو گذاشته شده، همراه با خاک قند طرفداران خودش را دارد. تزیین میوه‌های یلدایی در این استان نیز میان مردم مرسوم است.

سوژه روز

کدام شهر ایران طولانی‌ترین یلدا را دارد؟

یلدای شما چند ساعت طول می‌کشد؟ شاید این پرسش در نگاه اول عجیب به‌نظر برسد، اما پاسخ آن برای شهروند ساکن اردبیل و شهروند چابهاری یکسان نیست. درحالی‌که همه ما بلندترین شب سال را جشن می‌گیریم، موقعیت جغرافیایی شهرها روی نقشه ایران باعث می‌شود طول این شب در نقاط مختلف کشور با یکدیگر اختلاف داشته باشد، یک راز نجومی که در دل آیین باستانی ما پنهان است.
این تفاوت زمانی یک پدیده علمی مبتنی بر عرض جغرافیایی است. به گفته کارشناسان انجمن نجوم آماتوری ایران، هرچه به قطب شمال نزدیک‌تر شویم، طول شب در شب یلدا (انقلاب زمستانی) بیشتر می‌شود. رکورددار طولانی‌ترین شب یلدا شهر اردبیل است که ساکنانش شبی به درازای تقریبی ۱۴ساعت و ۳۰دقیقه دارند. شهرهای دیگری مانند رشت با ۱۴ساعت و ۲۵دقیقه و تبریز با ۱۴ساعت و ۲۰دقیقه در رتبه‌های بعدی قرار دارند و حس بلند بودن شب در این مناطق بسیار ملموس‌تر است.
با حرکت به سمت مرکز کشور، از طول شب کاسته می‌شود. پایتخت‌نشینان در تهران یلدایی حدودا ۱۴ساعته را سپری می‌کنند. در اصفهان طول آن به حدود ۱۳ساعت و ۴۵دقیقه و در شیراز به ۱۳ساعت و ۳۰دقیقه می‌رسد. این روند کاهشی در جنوب کشور شدت بیشتری می‌گیرد، به‌طوری که در بندرعباس طول شب به حدود ۱۳ساعت کاهش می‌یابد و در نهایت، در جنوبی‌ترین نقطه یعنی چابهار، با شبی به درازای تقریبی ۱۲ساعت و ۵۵دقیقه کوتاه‌ترین یلدا به ثبت می‌رسد. این یعنی تفاوتی نزدیک به ۹۰دقیقه بین شمال غربی و جنوب شرقی کشور. البته کارشناسان تأکید می‌کنند که هرچند یلدا عنوان «طولانی‌ترین شب» را یدک می‌کشد، تفاوت آن با شب‌های قبل و بعدش ممکن است تنها چند ثانیه باشد. با این حال، انقلاب زمستانی همچنان معیار رسمی و نمادین این رویداد است. در نهایت اما جوهر و فلسفه یلدا در ثانیه‌ها و دقیقه‌ها خلاصه نمی‌شود. این آیین کهن فراتر از یک پدیده نجومی، یک جشن فرهنگی برای امید است. چه یلدای شما ۱۴.۵ساعت طول بکشد و چه کمتر از ۱۳ساعت، پیام مشترک آن در سراسر ایران یکی است: پایان چیرگی تاریکی و جشن «زایش خورشید». این شب نویدبخش آن است که از فردایش روزها ذره‌ذره بلندتر می‌شود و روشنایی بر تاریکی پیروز خواهد شد؛ مفهومی عمیق و وحدت‌بخش که به‌مراتب از اختلاف ساعت‌ها و دقیقه‌ها مهم‌تر است.

گشت و گذار

تنها میوه آبی جهان

در دنیای گیاهان، رنگ آبی حقیقی استثنایی کمیاب است. اغلب آنچه ما آبی می‌پنداریم، مانند بلوبری، در واقع طیفی از رنگ بنفش است. اما کشف جدیدی این قاعده را بر هم زده است، میوه‌ای که به «انجیر آبی» یا «کواندونگ آبی» شهرت دارد و تنها میوه آبی‌رنگ واقعی در جهان است. نکته شگفت‌انگیز این است که این رنگ خیره‌کننده حاصل هیچ‌گونه رنگدانه شیمیایی نیست. در واقع گوشت این میوه فاقد هر نوع ماده آبی‌رنگ است. راز این درخشش در یک پدیده فیزیکی نادر به نام «رنگ‌آمیزی ساختاری» نهفته است. پوست این میوه دارای ساختارهای نانوسکوپی بسیار ظریفی است که نور را به شیوه‌ای منحصربه‌فرد تجزیه می‌کنند و بازتاب می‌دهند. این ساختارها تمام طول موج‌های نور را جذب می‌کنند و تنها طیف رنگ آبی را به چشم ما بازمی‌گردانند.
این میوه که در جنگل‌های بارانی استرالیا، پاپوآ گینه‌نو و بخش‌هایی از آسیای جنوب شرقی می‌روید، به عقیده دانشمندان، یکی از خالص‌ترین و شدیدترین رنگ‌های آبی موجود در طبیعت را به نمایش می‌گذارد. آنها معتقدند این رنگ درخشان یک استراتژی تکاملی هوشمندانه برای جلب توجه پرندگان است تا از این طریق به پراکنده شدن دانه‌های آن در دل جنگل کمک کنند.